

OKRESNÍ SOUD PRAHA-VÝCHOD

Na Poříčí 1044/20, 112 97 Praha 1

Tel.: 221 729 311, Fax.: 257 005 060

e-mail: podatelna@osoud.phav.justice.cz, ID datové schránky: zyaabwu

Ústavní soud

Joštova 8
660 83 Brno

ÚSTAVNÍ SOUD	
Joštova 8, 660 83 Brno	
Došlo	16. února 2023 3
dne:	- 8 - 02 - 2023
Vyřizuje: <i>[Signature]</i>	

V Praze 2. února 2023

Navrhovatel:

Okresní soud Praha-východ, sídlem Na Poříčí 1044/20, Praha 1 – Nové Město

Účastníci řízení

1. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, sídlem Sněmovní 176/4, Praha 1 – Malá Strana
2. Senát Parlamentu České republiky, sídlem Valdštejnské náměstí 17/4, Praha 1 – Malá Strana

Návrh na zrušení části první hlavy III. zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

(podle čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR a § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu)

US CKDP 0002088/23

US23009068

Neředchází

I. Předmět řízení před Okresním soudem Praha-východ

1. Okresní soud Praha-východ vede řízení pod sp. zn. 16 Rod 2/2022 o návrhu na uložení opatření podle § 90 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, nezletilému **A**. Návrh byl podán Okresním státním zastupitelstvím Praha-východ.
2. V návrhu se uvádí, že usnesením policejního orgánu Policie ČR byla podle § 159a odst. 2 trestního řádu ve spojení s ustanovením § 11 odst. 1 písm. d) trestního řádu odložena věc podezření ze spáchání činu jinak trestného právně kvalifikovaného jako poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 trestního zákoníku, jehož se měli dopustit nezletilý **A**, **B**,
(vedeno zdejším soudem pod sp. zn. 44 Rod 2/2022), **C**,
(vedeno pod sp. zn. 16 Rod 3/2022), **D**,
(vedeno pod sp. zn. 44 Rod 3/2022), **E**
(vedeno pod sp. zn. 16 rod 4/2022), tím, že v blíže nezjištěné době, nejméně dne 17. června 2021 v době od 17:50 do 18:02 hodin v obci **X** na pozemku **Y**, poškodili oplocení pozemku, které pošlapali, vnikli na zahradu, kde u zde zaparkovaného nákladního vozidla **Z**, poškodili levý přední blatník, čelní sklo, sklo levých a pravých dveří, zevnitř kabiny vyházeli věci na zahradu, dále vnikli do vozidla, ve kterém uvnitř poškodili interiér a zařízení interiéru, čímž měla být poškozenému **L** **K**, způsobena škoda poškozením podle odborného vyjádření ve výši 2 000 Kč na oplocení a dále poškozenému **O** **K**, způsobena škoda poškozením vozidla podle odborného vyjádření ve výši 80 000 Kč.

II. Dosavadní procesní vývoj

3. Dne 6. května 2022 byl ustanoveným opatrovníkem nezletilého **B**, ve věci vedené zdejším soudem pod sp. zn. 44 Rod 2/2022, Mgr. V. **I**, podán mimo jiné návrh na předložení věci Ústavnímu soudu s návrhem na zrušení části první hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže.
4. Opatrovník nezletilého ve svém vyjádření k návrhu Okresního státního zastupitelství Praha-východ mimo jiné navrhl předložení věci Ústavnímu soudu s návrhem na zrušení části první hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže s odůvodněním, že zákon neumožňuje dítěti mladšímu patnácti let zastavení řízení bez nutnosti věc za účasti dítěte meritorně projednat, což je v rozporu s ústavním pořádkem České republiky. Dále uvádí, že pokud by se jednalo o řízení ve věcech dospělých pachatelů, případně mladistvých, mohl by soud možné vady návrhu (obžaloby) adresovat během předběžného projednání obžaloby, alternativně by soud mohl ve smyslu § 70 zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozhodnout mimo hlavní líčení o odstoupení od trestního stíhání. U dítěte, na které se použije toliko část první hlava III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže a subsidiárně ve smyslu § 96 uvedeného zákona předpisy upravující občanské soudní řízení, však zákon takový postup nezná. Dále opatrovník argumentoval dalšími vadami uvedené právní úpravy ohledně nedostatku práva na účinnou obhajobu ve fázi předcházející fázi projednávání věci soudem.
5. S ohledem na skutečnost, že podepsaný soud částečně shledal argumentaci opatrovníka nezletilého opodstatněnou a sám dospěl ve shodě s opatrovníkem k závěru o rozporu nikoliv celé části první hlavy III. zmiňovaného zákona, ale pouze ustanovení § 96 s ústavním pořádkem, předložil Ústavnímu soudu v souladu s čl. 95 odst. 2 Ústavy návrh na jeho zrušení.
6. Ústavní soud usnesením ze 13. prosince 2022, sp. zn. Pl. ÚS 21/22, návrh podepsaného soudu odmítl, neboť navrhovatel k jeho podání nebyl oprávněn. Dospěl totiž k závěru, že i v případě, že by návrhu vyhověl a citované ustanovení zrušil, neodstranil by tím navrhovatelem namítaný závadný stav, který byl spatřován v nutnosti nařídít jednání k projednání návrhu bez ohledu na

jeho případné vady. I v případě navrhovaného zrušení by totiž byly předpisy upravující občanské soudní řízení použity analogicky.

7. Navrhovatel však má i nadále za to, že široké užití předpisů upravujících občanské soudní řízení na řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, při absenci speciální úpravy v části první hlavy III. zohledňující nutná specifika tohoto řízení ve vztahu k jeho předmětu, charakteru a účelu, představuje natolik silný zásah do ústavně zaručených práv dětí mladších patnácti let, že je nezbytná ingerence Ústavního soudu.
8. V reakci na již citované usnesení Ústavního soudu proto navrhovatel nyní navrhuje, v souladu s již taktéž citovaným návrhem opatrovníka, opíraje se i o argumentaci tam užitou, zrušení celé části první hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, neboť jak již bylo uzavřeno, zrušením pouze jednoho dílčího ustanovení nemůže být navrhovatelem spatřovaný závadný stav napraven.

III. Důvody rozporu s ústavním pořádkem

9. Navrhovatel předně uvádí, že část níže uvedené argumentace již byla snesena ve dříve podaném návrhu, tuto proto nyní přejímá, případně ji dále rozvíjí a zpřesňuje. Vzhledem k tomu, že Vláda České republiky využila práva vyjádřit se k původnímu návrhu podepsaného soudu, bude navrhovatel v návrhu reagovat i na toto její vyjádření.
10. Navrhovatel je především stále toho názoru, že nedostatečná (prakticky zcela absentující) zvláštní procesní úprava diskriminuje děti mladší patnácti let a je tak v rozporu zejména s Úmluvou o právech dítěte, Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. Tím, že v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je postupováno, nestanoví-li zákon jinak, podle předpisů upravujících občanské soudní řízení, není dítěti dána možnost, aby se jeho věc nedostala před soud, neboť mu zákon neumožňuje, aby věc byla vyřešena například tzv. odklonem, a soudu ani neumožňuje reagovat na nedostatky návrhu způsobující v krajním případě až jeho neprojednatelnost, na něž v řízení proti mladistvým nebo dospělým reagovat může. Kromě toho pak jsou nezletilí nedůvodně diskriminováni na četných procesních právech

Charakter řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

11. Navrhovatel si je vědom, že užití předpisů občanskoprávních směřuje především k té skutečnosti, že dítě je osoba trestně neodpovědná a tedy nepodléhající trestněprávním normám. Tato skutečnost je však při samotném soudním jednání pro dítě nepodstatná, neboť předstupuje před soudce, státního zástupce, orgán sociálně právní ochrany dětí, ustanoveného opatrovníka a před své rodiče, je přednášen nebo předčítán návrh, dítě je vyslýcháno, je prováděno dokazování čtením obsahů listin a přehráváním záznamů, dochází k závěrečným návrhům apod. Předmětem jednání je pak jeho jednání a soud rozhoduje o tom, zda v reakci na toto jednání, které je označováno za protiprávní, dokonce za čin jinak trestný, bude přijato opatření. Z pohledu dítěte mladšího patnácti let je však toto čistě formální rozlišení nepodstatné, neboť jej vnímá jako sankci za jeho jednání. Samotná skutečnost, že řízení proti dětem mladším patnácti let je označeno za řízení občanskoprávní, však nemění nic na jeho charakteru jako specifického odvětví veřejného práva, jehož cílem je v reakci na porušení veřejnoprávních norem jednak zjistit, zda k porušení těchto norem skutečně došlo, a v případě kladné odpovědi přijmout vhodné opatření. Ostatně i komentářová literatura¹ k tomu uvádí, že „[z] hlediska svého obsahového zaměření se toto řízení mírně člení na dvě fáze: a) první z nich se soustřeďuje na objasnění toho, zda určité dítě spáchalo čin jinak trestný, b) druhá má místo pouze v případě, že soud dojde ke zjištění, že takové dítě spáchalo čin jinak trestný, a jde v ní v návaznosti na tento čin o vhodnou reakci zejména ve formě opatření“ (zvýrazněno dodatečně).

¹ SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milana. § 89 [Dítě mladší patnácti let]. In: ŠÁMAL, Pavel, et al. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 698.)

12. Je-li pak obecné trestním řízením myšlen „zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů, jež se podílejí na tomto postupu, jehož cílem je zjištění trestného činu a jeho pachatele, vynesení spravedlivého rozhodnutí o vině, trestu a ochranném opatření, případně o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, jakož i výkon těchto rozhodnutí“² (zvýrazněno dodatečně), a je-li řízením ve věcech mladistvých uplatňován „model restorativní (obnovující) justice jako protiklad k tradičně represivnímu pojetí tzv. retributivní (odplatné) justice. Důraz v něm není kladen ani tak na potrestání mladistvého provinilce za každou cenu (odplatu), ale spíše na hledání způsobu, jak mu umožnit žít, nalézt své sociální uplatnění a zároveň předejít konfliktu situacím souvisejícím se stíhanou trestnou činností. Předjímá zde aktivní snahu všech nositelů trestní justice o systematické hledání příčin trestné činnosti, o dosažení komplexního řešení posuzovaného případu, o sociální reintegraci mladistvého provinilce a o minimalizaci trestně-represivních postupů a opatření uplatňovaných vůči němu. Tím vnáší tento model do systému justice nový pohled na řešení trestních případů, který je odlišný od modelu odplatné justice, v konfrontaci s nímž se formovat“³ (zvýrazněno dodatečně), pak se zcela jistě účely řízení ve věcech mladistvých a řízení ve věcech dětí mladších patnácti let když ne shodují, tak asymptoticky blíží.
13. O povaze řízení ve věcech mládeže jako řízení trestního, byť specifického, přitom není sporu. Z pohledu dítěte mladšího patnácti let, které není nadáno a schopno rozlišit mezi právem soukromým a veřejným, a docenit, že není subjektem trestního řízení – je-li mu za jeho prohřešek ukládáno opatření, zcela nepochybně jej vnímá jako potrestání, bez ohledu na to, jak je nazváno – je pak rozlišení řízení trestního a občanskoprávního skutečně jen formální.
14. Ostatně Ústavní soud k tomu sám již v usnesení ze 6. října 2020, sp. zn. I. ÚS 2376/20, uvedl, že „řízení ve věcech dětí mladších patnácti let sice vykazuje určitou quasitrestní povahu, jež vyplývá z toho, že v něm uložené opatření má rovněž povahu sankce“ (zvýrazněno dodatečně).

Povinnost nařídit jednání

15. Po podání návrhu soud z úřední povinnosti a bez dalšího nařídí ve věci jednání za situace, kdy již dítě bylo vyslechnuto policií, učiněn pohovor s orgánem sociálně právní ochrany dětí, dozvěděla se o jednání škola, neboť je vyžadováno její vyjádření, a v neposlední řadě bylo na dítě působeno již samotnými rodiči. I přesto však podle stávající právní úpravy musí dítě na závěr předstoupit před soud, neboť v případech, že se státní zástupce dozví, že v jednání dítěte je možné spatřovat čin jinak trestný, avšak jeho trestní stíhání je pro nedostatek věku nepřípustné, je povinno podat návrh na uložení opatření (§ 90 odst. 1 citovaného zákona) a soud následně nařídí jednání (§ 92 citovaného zákona).
16. Samotné projednání věci soudem, již pouhá skutečnost, že dítě mladší patnácti let se musí dostavit k soudu, který bude projednávat jeho protiprávní jednání, přitom na takové dítě nepochybně působí traumatizujícím a stigmatizujícím způsobem, bez ohledu na průběh a výsledek jednání. Není třeba bujně fantazie k tomu vžít se do role dvanácti- (osmi-, deseti-, čtrnácti-) letého dítěte, kterému je do vlastních rukou doručen návrh státního zástupce na uložení opatření a předvolání od soudu, který tento návrh bude projednávat. Při jednání samotném jsou pak děti vystavovány dalšímu stresu a na první pohled jeví známky enormní psychické zátěže a prakticky nevnímají průběh jednání. A to vše za situace, kdy se dítě za své jednání už omluvilo a napravilo škodu, a bylo pokáráno (a prakticky bez výjimky i potrestáno) svými rodiči.
17. Dospělým a mladistvým je tak umožněno, aby nemuseli předstupovat před soud například z důvodu, že účelu trestního řízení bylo dosaženo. Naopak dítěti mladšímu 15 let tuto možnost právní úprava nedává i přesto, že právě na dítě je možné dostatečným způsobem působit v tzv. „předprocesním“ stadiu řízení, pokud to umožňuje způsob spáchání činu jinak trestného, jeho následky, osoba dítěte, jeho dosavadní bezproblémové chování, výchovné prostředí, školní

² ŠÁMAL, Pavel. § 1 [Účel zákona]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3.

³ VÁLKOVÁ, Helena. § 1 [Účel zákona a jeho vztah k jiným zákonům]. In: ŠÁMAL, 2011, op. cit., s. 2.

docházka, prospěch a v neposlední řadě jeho snaha o nahrazení škody nebo odstranění jiného škodlivého následku.

18. Namítá-li Vláda ČR v tomto ohledu, že podle komentářové literatury i konstantní judikatury by státní zástupci měli zvažovat, v jakém případě návrh podají a že i jím zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje upustit od uložení opatření, pak jakkoliv návrhovač tuto skutečnost nijak nerozporuje, nemá tato okolnost vliv na posouzení protiústavnosti takové úpravy. Faktem totiž zůstává, že pokud již státní zástupce návrh na uložení opatření podá, pak soud podle stávající úpravy nemůže nijak zasáhnout, pokud dospěje k závěru, že této své povinnosti státní zástupce nedostál a že podmínky pro podání návrhu nebyly vůbec splněny.
19. Nutno podotknout, že ani v situaci, kdy například s návrhem státního zástupce soud nesouhlasí z důvodu, že se nejedná o čin jinak trestný, nemá podle stávající právní úpravy možnost se s návrhem vypořádat jiným způsobem, než právě při nařízeném jednání, ke kterému je potřeba předvolat mimo jiné i dítě mladší 15 let. Nevyhovující právní úprava vyplynula i z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1106/2017, [R 42/2018], ve kterém fakticky aproboval procesně nesprávné rozhodnutí, tj. zastavení řízení od stolu z důvodu, že se nejednalo o čin jinak trestný, když toto procesně vadné rozhodnutí bylo označeno za spravedlivé.
20. Obdobně pak soud nemá podle stávající úpravy možnost jakkoliv reagovat na nedostatečná skutková zjištění, která by v případě dospělých či mladistvých byla důvodem pro předběžné projednání obžaloby a vrácení věci státnímu zástupci k došetření. Tak v nyní projednávané věci vyvstávají pochybnosti o výši škody způsobené na vozidle, neboť policejní orgán vycházel z odborného vyjádření, jímž byla stanovena obvyklá cena poškozeného vozidla, nikoliv výše škody na něm způsobené, nadto při stanovování této obvyklé ceny nevycházel z faktického stavu vozidla a nezohlednil dřívější poškození vozidla, chybějící motor apod. Pokud je u dětí mladších patnácti let potřeba tím pečlivěji vážit, zda je na místě podávat návrh na uložení opatření, pak stávající úprava soudu neumožňuje jakkoliv – bez nařízení jednání – reagovat na situace, kdy je návrh státního zástupce z jakéhokoliv důvodu nepřipadný, skutkově nepodložený, z hlediska sledovaného účelu nadbytečný apod.
21. V článku 40 odst. 3 písm. b) Úmluvy o právech dítěte se uvádí, že státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o vypracování zákonů a zákonných procedur, zřízení orgánů a institucí zvláště určených pro děti obviněné, obžalované nebo uznané vinnými z porušování trestního práva a zejména v případě potřeby o přijetí opatření k zacházení s takovými dětmi bez užití soudní procedury za předpokladu plného dodržování lidských práv a právních záruk. V českém právním řádu je však soudní procedura na děti mladší patnácti let užitá vždy, pokud je zjištěno, že se dítě dopustilo činu jinak trestného, aniž by soud měl zákonnou možnost nepodrobit dítě jednání před soudem. Konkrétně pak stávající právní úprava neumožňuje soudu posoudit, zda je návrh státního zástupce vůbec způsobilý k projednání před soudem (§§ 185 – 188 trestního řádu), a především zda je vůbec nutné na dítě mladší patnácti let působit v řízení před soudem [§ 188 odst. 2 a § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu].
22. Pokud v této souvislosti Vláda ČR argumentovala možností soudu rozhodnout o věci podle ust. § 115a občanského soudního řádu, jedná se o postup, který je v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let vyloučen jak zákonem, tak principiálně, jak bude rozvedeno níže. Podle § 1 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních se obecná část tohoto zákona (ust. §§ 1-30) použijí mj. na řízení podle části první hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Podle § 19 zákona o soudnictví ve věcech mládeže pak soud nařídí k projednání věci samé jednání, ledaže zákon stanoví, že jednání není třeba nařizovat. Vzhledem k tomu, že část první hlava III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví, že o věci samé (tj. o uložení opatření či jiném vyřízení věci) lze rozhodnout bez nařízení jednání, je soud povinen jednání nařídít. K tomu ostatně

i komentářová literatura⁴ výslovně vylučuje užití ust. § 115a občanského soudního řádu na řízení upravená zákonem o zvláštních řízeních soudních.

23. Konečně je pak třeba podotknout, že Evropský výbor pro sociální práva ve věci International Commission of Jurists (ICJ) proti České republice⁵ již v roce 2020 konstatoval, že v důsledku nedostatečné právní úpravy a nemožnosti uplatnění odklonů či jiných alternativních forem řízení ve věcech dětí mladších patnácti let porušuje Česká republika článek 17 Evropské sociální charty. Jakkoliv si je návrhatele vědom, že na uplatnění tzv. odklonů nemají jak dospělí, tak ani mladiství pachatelé nárok, zůstává skutečností, že dětem mladším patnácti let jsou uvedené postupy zcela upřeny, aniž by řízení proti mladistvým a řízení ve věcech dětí mladších patnácti let sledovala natolik odlišné cíle, aby to odůvodnilo natolik odlišný přístup.

Diskriminace na procesních právech

24. Kromě výše uvedeného je však rozhodování tzv. od stolu vyloučeno z principu. Podle citovaného ustanovení lze bez nařízení jednání rozhodnout v první řadě tehdy, jestliže lze ve věci rozhodnout na základě účastníky předložených důkazů. Vzhledem k tomu, že přípravné řízení je při zjištění, že se jednání dopustilo dítě mladší patnácti let, vedeno jen v omezeném rozsahu a končí se odložením věci, nekoná se zpravidla seznámení se spisem a nezletilému, resp. jeho zákonným zástupcům, zásadně není známo, jaké důkazní prostředky jsou založeny ve spise a tedy zda, jaká a jakým způsobem mohou a mají vyvracet či prokazovat skutková tvrzení. Za takové situace pak těžko lze očekávat ve spise založené důkazy ze strany nezletilého, z nichž by soud mohl vycházet. Ačkoliv a priori není vyloučeno, aby se nezletilý, resp. jeho zákonný zástupce, seznamovali, se souhlasem policejního orgánu nebo státního zástupce, s obsahem spisu již v průběhu prověřování (§ 65 odst. 1 věta třetí třetího řádu), není v jeho průběhu aktivně vyzván k jeho prostudování a před odložením věci, ale ani po něm, není ze strany orgánů činných v trestním řízení vyrozuměn o tom, na základě jakých důkazů je proti němu návrh podáván. Obviněný mladistvý je proti tomu vyrozuměn o možnosti prostudovat spis a upozorněn na možnost navrhnout doplnění dokazování.
25. Byť v tomto ohledu nebylo zjištěno pochybení, konstatoval Evropský výbor pro sociální práva rovněž v již shora uvedené věci, že „*shledává, že trestně neodpovědné děti nebo jejich zákonní zástupci mají právo nahlédnout do spisu dítěte v přípravném řízení se souhlasem státního zástupce nebo policejního orgánu a toto právo jim lze odeprít jen ze závažných důvodů. Výbor poznamenává, že podle tvrzení ICJ příslušná norma chybí nebo je nejasná a v každém případě se uplatňuje svévolně, jelikož přístup do spisu závisí na uvážení policejního orgánu nebo státního zástupce*“.⁶
26. V témže rozhodnutí však jednoznačně konstatoval, že k porušování dochází vzhledem k absenci nutné obhajoby. V řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je nezletilému ustanoven toliko opatrovník, nikoliv obhájce, a to až v řízení před soudem, nikoliv již v řízení před soudem. Při podání vysvětlení (jakož ani při dalších úkonech přípravného řízení) tak není přítomen nikdo, kdo by nezletilému poskytl právní pomoc. V řízení proti mladistvým naproti tomu musí být mladistvému ustanoven obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu učiněna opatření podle trestního řádu. Úřední záznamy o vysvětleních podaných nejen nezletilým, ale i všemi dalšími osobami, je přítom prováděn k důkazu jako důkaz listinný, v případě svědků bez omezení stanovených v ust. § 211 odst. 6 trestního řádu, na rozdíl od řízení proti mladistvým. Dokonce i

⁴ SVOBODA, Karel. § 19 [Jednání]. In: SVOBODA, Karel a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 35.

⁵ *Décision sur le bien-fondé: Commission internationale de juristes (CIJ) c. République tchèque, réclamation n° 148/2017*, 2021 [online] Evropský výbor pro sociální práva [cit. 2. února 2023]. Dostupné z <https://hudoc.esc.coe.int/eng/?i=cc-148-2017-dmerits-fr>

⁶ *Rozhodnutí o odůvodněnosti, International Commission of Jurists (ICJ) proti České republice, stížnost č. 148/2017*, 2021 [online] Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2. února 2023]. Dostupné na <https://justice.cz/web/insp/preklady-vybranych-nazoru-vyboru> s. 29

tehdy, kdy svědci sami vypovídali v postavení podezřelých a jsou rovněž podány návrhy na uložení opatření. A to celé za situace, kdy nezletilý nemusí být při jednání znovu vyslýchán, je-li jeho jednání spolehlivě prokázáno opatřenými důkazy (§ 92 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

27. Zcela evidentní je pak diskriminace v neprospěch dětí mladších patnácti let na jejich právech při jejich výslechu. V důsledku aplikace předpisů upravujících občanské soudní řízení jsou při jednání před soudem vyslýcháni v postavení účastníků řízení a přiměřeně jejich věku jsou poučeni podle § 131 odst. 2 věta druhá občanského soudního řádu. Tedy o tom, že mají vypovědět pravdu a nic nezamlčet. A to ačkoliv čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod výslovně zakotvuje právo obviněného odepřít výpověď, a mladiství jsou proto v řízeních proti nim přiměřeně poučováni podle § 33 odst. 1 trestního řádu o právu odepřít výpověď. Nezletilí jsou naproti tomu poučováni o povinnosti vypovídat.
28. Z hlediska cílů, které jsou řízeními proti mladistvým a ve věcech dětí mladších patnácti let sledovány, se podle názoru navrhovatele jedná o srovnatelné skupiny, s těmito skupinami je přitom zacházeno diametrálně odlišně a to v neprospěch dětí mladších patnácti let, aniž by takové odlišné zacházení bylo (jakkoliv) ospravedlnitelné⁷.

IV. Aktivní legitimace navrhovatele

29. Podle čl. 95 odst. 2 Ústavy obecný soud, který dospěje k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, věc předloží Ústavnímu soudu. Takového zákona musí přitom soud v řízení užít nevyhnutelně a bezprostředně, a takový zákon nebo jeho ustanovení brání dosažení ústavně souladného výsledku. Užití stávající právní úpravy v nyní projednávané věci však znamená, že
- nezletilý nebyl při podání vysvětlení v postavení odpovídajícím podezřelému zastoupen osobou oprávněnou poskytovat právní pomoc (ačkoliv u mladistvých je dán důvod nutné obhajoby již v přípravném řízení);
 - nezletilý ani jeho zákonní zástupci nebyli formálně vyrozuměni o možnosti prostudovat spis před podáním návrhu, seznámit se se shromážděnými důkazy a navrhnout jejich doplnění (ačkoliv mladiství i dospělí obvinění jsou vyrozumíváni o možnosti prostudovat spis po skončení vyšetřování a navrhnout důkazy);
 - nezletilý nemůže dosáhnout zániku odpovědnosti pro účinnou lítost (ačkoliv u mladistvých je v § 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže stanoven zvláštní důvod zániku trestní odpovědnosti);
 - nezletilý nemohl a nemůže využít jakéhokoliv odklonu v řízení, a to ani těch, které jsou upraveny toliko v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (ačkoliv mladiství i dospělí obvinění mají možnost o takový postup přinejmenším usilovat);
 - soud nemůže i přes zjevné nedostatky přípravného řízení, resp. prověřování, věc vrátit státnímu zástupci k došetření bez nařízení jednání (ačkoliv u mladistvých i dospělých obviněných by tak učinit mohl);
 - soud nemůže rozhodnout o jakémkoliv odklonu ani o zastavení řízení pro neúčelnost (ačkoliv u mladistvých i dospělých obviněných by tak učinit mohl);
 - soud musí nařídit k projednání návrhu jednání (ačkoliv u mladistvých i dospělých může ve věci rozhodnout bez nařízení jednání);
 - soud musí při jednání nezletilého vyslechnout a nezletilý nemůže odmítnout vypovídat a měl by vypovídat pravdu (ačkoliv mladiství ani dospělí obvinění nejsou povinni vypovídat);

⁷ Nález Ústavního soudu z 24. listopadu 2020, sp. zn. Pl. ÚS 24/19, 7/2021 Sb., a z 28. ledna 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10, 44/2014 Sb., N 10/72 SbNU 111.

- soud může číst protokoly o podaných vysvětleních namísto výslechu svědků bez jakéhokoliv omezení (ačkoliv mladiství i dospělí obvinění se čtení protokolů musí výslovně souhlasit).
30. Nesoulad výsledku řízení provedeného podle části první hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže plyne z širokého uplatnění předpisů upravujících občanské soudní řízení též v řízení, které je svým charakterem řízením trestním, resp. kvazitrestním. Protiústavní deficit zákonné úpravy tak nespočívá v obecné úpravě jako takové – neboť použitelná ustanovení zákona o občanském soudním řízení ani zákona o zvláštních řízeních soudních sama o sobě do ústavně zaručených práv nezasahují – nýbrž ve skutečnosti, že tyto obecné předpisy se podle zvláštního předpisu použijí za situace a způsobem, který vede k neústavnímu postupu soudu, z něhož tak nemůže vzejít ústavně souladné rozhodnutí. Z tohoto důvodu proto podepsaný soud v předcházejícím řízení navrhol toliko zrušení ustanovení odkazujícího na užití obecné právní úpravy, neboť měl za to, že vzhledem k charakteru řízení ve věcech dětí mladších patnácti let by jako obecné úpravy bylo užito předpisů upravujících trestní řízení, čímž by došlo ke zhojení shora naznačených deficitů.
31. Protože k tomu však podaný návrh nevedl a Ústavní soud konstatoval, že rušení pouze ustanovení § 96 zákona o soudnictví ve věcech mládeže by nebyl nastolen stav předpokládaný podepsaným soudem, je třeba původní návrh rozšířit. Určení jednotlivých ustanovení části první hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která by měla nebo neměla být zrušena, přitom není vzhledem ke strohosti úpravy možné. Rovněž to není možné vzhledem k pojetí celého řízení ve věcech dětí mladších patnácti let jako svébytného řízení civilního a nikoliv trestního a vzhledem k tomu, že protiústavnost plyne nejen z části aktuálně platné úpravy, ale především z absence potřebné speciální úpravy, která by měla být zákonodárcem přijata. Podepsaný soud proto navrhuje, aby Ústavní soud zrušil celou částí první hlavu III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže a stanovil přiměřenou legisvakanci lhůtu, v níž by zákonodárce mohl reagovat přijetím vhodné úpravy vyhovujícím shora nastiněným požadavkům.

V. Závěrečný návrh a žádost o přednostní projednání návrhu

32. Řízení vedená podepsaným soudem pod spisovými značkami uvedenými v odst. 2 tohoto návrhu, tj. řízení vztahující se k témuž skutku, byla přerušena v souvislosti s podáním nejprve návrhu ve věci vedené pod sp. zn. 44 Rod 2/2022, následně pak v souvislosti s podáním tohoto návrhu. Kromě toho byla podepsaným soudem přerušena všechna další řízení o návrzích podle části první hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, které byly podepsanému soudu podány. Vzhledem k tomu si návrhvatel dovoluje zdvořile požádat o přednostní projednání tohoto návrhu.
33. Jde-li pak o vyjádření Vlády ČR o připravované novele zákona o soudnictví ve věcech mládeže, vzhledem k argumentaci rozvedené v odst. 29. až 31. tohoto návrhu má soud za to, že ani dílčí novelizace nemůže odstranit nedůvodnou nerovnost v postavení dětí mladších patnácti let při projednávání činů jinak trestných.
34. S ohledem na vše výše uvedené Okresní soud Praha-východ navrhuje, aby Ústavní soud nálezem rozhodl takto:

Ustanovení části první hlavy III. zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), se ruší.

Praha 2. února 2023

Lukáš Šemera
předseda senátu